

"Sitten tapahtui, että meitä alkoi kasvaa liian monta yhdelle tilalle, niin että emme voineet siinä enää elää. Sen vuoksi erosimme toisistamme ja rakensimme taloja takamaillemme."

Tämä on ote Savon talonpoikien valituskirjelmästä kuninkaalleen Kustaa Vaasalle vuonna 1545. Aiheen tähän valituskirjelmään talonpojat saivat Kustaa Vaasan tänne lähettämän Clemetti-kirjurin toimenpiteistä.

Ei nimittäin riittänyt, että talonpojat onnistuivat maksamaan raskaan veronsa, heitä rangaistiinkin, koska he olivat luvatta ottaneet haltuunsa kruunun maita ja viljelleet niitä.

Valituskirjelmä on dokumentti Pohjois-Savon asuttamisesta ja myös Pietikäisten suvun vaiheista. Se on sukumme historiaan hyvin läheisesti liittyvä asiakirja.

Kun vielä palautamme mieliimme samassa talonpoikien valituskirjelmässä mainitun toisen Lapinkorpeen siirtymisen syy, raskaan verotuksen, alkavat selkiintyä ne syyt, jotka olivat ratkaisseet esi-isiamme rintamailta lähdön kauaksi tuntemattomaan erämaahan,

kamppailemaan armostonta luontoa vastaan, uudisasukkaana alueelle, joka ennen oli ollut vain erästäjien käyntien kohteena.

Kuten tunnettua, valtakunnan itäraja oli 1500-luvun alkupuolella varsin epämääräinen käsite. Virallisesti se kulki Pohjois-Savossa Pielaveden Rautalammin vesistöä pitkin Suonenjoelle ja edelleen vesinä myöten Savonlinnaan ja siitä etelään.

Uudisasutus ei juuri rajasta tiennyt, eivätkä siitä tiensivät - tai ei tahtoneet tietää myöskään Ruotsin kruunun tänne lähettämät virkamiehet. Rintamailta tänne muuttanut uudisasukas maksoi veronsa, sikäli kun maksoi, sen kantatalon verojen mukana, mistä hän alun perin oli lähtenyt ja jonka takamaille hän tupansa oli rakentanut.

Tämä tilanne jatkui aina Tavisalmen hallintopitäjän perustamiseen, eli vuoteen 1548 saakka. Asiakirjat, jotka luovat valaistusta ja tuovat tietoa kyseessä olevalta ajalta ovat voutien pitämät veronkantoluettelot.

Niitä on tallessa vuodesta 1540 lähtien ja niiden sisältämien tietojen mukaan on mahdollista seurata myös oman sukumme vaiheita aina 1540-luvulta näihin päiviin saakka.

Ne eivät suorastaan kerro kuka ja koska tänne ensiksi muutti, eikä niistä käy ilmi muuttajien lukumääräkään, mutta päättelemällä ja vertailemalla eri tietolähteiden tietoja päästään uskoakseni melko tarkkaan tulokseen.

ALKUKOTI JUVALLA?

Juva on siis yksi vanhimpia hallintopitäjiä. Sen vanhimmat veronkantoluettelot alkavat vuodesta 1540 ja ne ovat ensimmäiset tallessa säilyneet veronkantoluettelot. Niiden perustana lienee vuoden 1539 tilanne. Kuten jo mainitsin, uudisasukas maksoi veronsa ennen Tavisalmen perustamisesta siihen hallinto - veronkantopitäjään, missä kantatalo sijaitsi yhdessä tämän verojen kanssa tai monesti jo

erillisenä yksikkönä. Silloin kun uudistalo ei enää ollut riippuvainen kantatalosta, se muodostettiin omaksi erilliseksi veroyksiköksi ja on selvää, että tällaisen talon perustamisesta oli kulunut jo huomattavan pitkä aika.

Kun sitten käymme etsimään juuriamme, etsimään Pietikäinen nimeä käyttäviä veronmaksajia tuon ajan veronkantoluetteloista, löydämme lähinnä nykyistä sukunimeämme muistuttavia nimiä Juvan hallintopitäjän Koikkalan neljänneskunnasta. Ja kun seuraamme sitten näitä löytämiämme nimiä käy vuosien mittaan yhä ilmeisemmäksi, että olemme oikeilla jäljillä. Sukumme alkujuuret ovat löytyneet.

Koikkalan neljänneskunta on 1540-luvulla Juvan hallintopitäjän ensimmäinen neljänneskunta, alun alkaen ne numeroitiin 1-4, mutta nimettiin myöhemmin huomattavien asutuskeskusten mukaan, jolloin ensimmäisestä neljänneskunnasta tuli Koikkalan neljänneskunta. Tässä neljänneskunnassa vuonna 1540 tehdyssä veronkantoluettelossa tapaamme ensimmäiseksi sen ensimmäisessä kymmenkunnassa 3 vnk arviokunnan omistajan NILS PEDIKÄISEN ja saman neljänneskunnan neljännessä kymmenkunnassa 5 vnk omistajana Nico ja Joan Petikein nimiset veronmaksajat. Taloja oli jo tuolloin ainakin kaksi, mahdollisesti kolme, joista yksi muodosti oman arviokuntansa ja kaksi viimeksimainittua kuuluivat samaan arviokuntaan. Kun sitten seurataan Nico ja Joan Petikeisen arviokuntaa, muuttuu se neljännekuntien uudelleenjärjestelyjen takia vuonna 1546 neljänteen ja vuonna 1548 toiseen kymmenkuntaan. Myöhemmin myös omistajien etunimet muuttuvat, mutta sukunimi kirjoitetaan Petikeiseksi. Talojen koko muuttuu myös, mutta ne mainitaan aina Juvan hallintopitäjän kirjoissa. Aikanaan laadittava Juvan sukuhaaran sukuhistoria selvittelee tämän sukuhaaran vaiheet tarkemmin, mutta totean lopuksi edellä esitetyn perusteella seuraavaa. Juvan vanhassa hallintopitäjässä oli veronmaksajina 1540 tehdyn kantoluettelon mukaan kolme sukumme edustajaa. Näistä kaksi asui varmasti nykyisen Juvan pitäjän alueella, kun sen sijaan yksi, ensiksi mainittu 3 vnk arviokunnan omistaja Nils Pedikein asui jo silloin nykyisen Kiuruveden pitäjän alueella

UUSI KOTISEUTU

Kuten edellä jo totesimme, antoi kuningas Kustaa Vaasa suostumuksensa uuden Tavisalmi nimisen hallinto- ja veronkantopitäjän perustamiseen vuonna 1547 ja ensimmäiset uuden pitäjän veronkantoluettelot ovat siis vuodelta 1548. Muutamia vuosia aikaisemmin oli Clemetti-kirjuri kierrellyt jo Pohjois-Savon erämaita etsien "veropakolaisia", luvutta kuninkaan maita itselleen ottaneita uudisasukkaita ja sakotellut heitä, josta seurasi edellä jo mainittu valituskirjelmä. Tiedettiin, että täällä asui uudisasukkaita, mutta kun ryhdyttiin luomaan uuden hallintopitäjän virkakoneistoa ja jaettiin alue vanhojen hallintopitäjien tavoin eri kymmenkuntiin, ei ollutkaan riittävästi tietoa missä uudisasukkaita asui ja miten heidät voitiin parhaiten jakaa eri kymmenkuntiin. Kuten jo mainittiin tuli Tavisalmen hallintopitäjään kaksi neljänneskuntaa, Savilahti, joka oli pohjoisimman osan nimenä ja Saamainen, eteläinen osa ko. pitäjästä. Molenpiin neljänneskuntiin tuli kuusi kymmenkuntaa. Koska ei ollut tarkempaa tietoa asutuksen jakaantumisesta eikä muutakaan mahdollisuutta liene ollut, laadittiin ensimmäinen veronkantoluettelo siten, että yhteen uuteen kymmenkuntaan luettiin kuuluviksi kaikki määrätystä vanhasta rintamaan pitäjästä lähteneet ja sinne aikaisemmin veronsa maksaneet uudisasukkaat. Lähtökohtana lienee ollut vuoden 1546 veronkantoluettelot, joista poimittiin pois ne arviokunnat tai niiden osat, joiden otaksuttiin olevan uuden hallintopitäjän alueella. Niinpä esimerkiksi

Juvan Koikkalan neljänneskuntaan aikaisemmin kuuluneet ja sinne veronsa maksaneet arviokunnat, joiden tiedettiin kuuluvaksi Tavisalmen pitäjän Savilahden neljänneskunnan kuudenteen kymmenkuntaan. Sen ensimmäiseen kymmenkuntaan luettiin aikaisemmin Ratasalmen Keriharjun neljänneskunnassa verotetut arviokunnat jne. Tämä oli luonnollisesti huono ratkaisu, sillä eivät kaikki samaan kymmenkuntaan luetut suinkaan asuneet samoilla seuduilla vaan hajallaan eripuolilla uutta pitäjää. Tästä seurasi, että veronkantoluetteloita jouduttiin laatimaan useimpina vuosina aina uuteen kymmenkuntajärjestelmään, niiden numerointia muuteltiin ja jopa vaihdettiin toiseen neljänneskuntaankin. Mutta eräs etu tästä alkuperäisestä järjestyksestä on, ne paljastavat mistä vanhasta pitäjästä tähän uuteen kymmenkuntaan otettu veronmaksaja on tai että mihin hän on aikaisemmin veronsa maksanut. Näin voimme myös jäljittää oman sukumme edustajaa, Pohjois-Savon sukuhaaran kantaisää Nils Pedhikäisestä: Hän maksoi veronsa ennen Tavisalmen hallintopitäjän perustamista Juvan hallintopitäjän Koikkalan neljänneskunnan ensimmäiseen kymmenkuntaan. Sieltä me hänet tapaamme vuonna 1546 siis juuri ennen Tavisalmen perustamista, samoin kuin vuosina 1543 ja 1540. Siis siitä lähtien kun voutien veronkantoluetteloita on tallessa. Ja vuonna 1548 hänet yhdessä muiden Juvan Koikkalan neljänneskunnan PohjoisSavossa asuvien uudisasukkaiden kanssa siirretään Tavisalmen hallintopitäjän Savilahden neljänneskunnan kuudenteen kymmenkuntaan.

Edellä olevassa lienee riittävän selvästi tullut ilmi, että Juvan Koikkalan neljänneskunnassa mainittu Nils Pedikeine on sama henkilö kuin Tavisalmen Savilahden kuudennessa kymmenkunnassa vuonna 1548 mainittu Nils Petcken. Veronkantoluettelot laadittiin siten, että kopioitiin aina edellisen vuoden kantoluettelo, johon tehtiin tarpeelliset korjaukset, poistettiin autoituneet arviokunnat ja korjattiin omistajan nimi, mikäli se oli vaihtunut. Muuten järjestys pysyi aina samana. Arviokunta, jonka omistajan nimi oli esim. kolmantena edellisessä kantoluettelossa, oli kolmantena myös uudessa veronkantoluettelossa. Vain silloin kun kymmenkuntien rajoja muutettiin rikkoutui vanha järjestys ja kirjurit joutuivat jälleen miettimään kuinka uusi nimi oli oikein kirjoitettava. Tästä ja myös kirjurien vaihtumisesta johtui, että sama nimi kirjoitettiin niin monella eri tavalla. Tästä pieni esimerkki, kuten sanoin kirjoitti vuonna 1540 kirjuri 3 vmk omistajaksi Koikkalan neljänneskunnassa Nols Pedsikein nimisen miehen. Vuonna 1543 saman kokoinen arviokunta juuri samassa kohtaa kantoluettelossa merkittiin Nils Peticken omistukseen ja vuonna 1547, jolloin arviokunta oli 4 vmk:n suuruinen, merkittiin se edelleen Nils Petickeisen omistukseen. Myös vuonna 1548 laaditussa Tavisalmen ensimmäisessä veronkantoluettelossa arviokunta on täsmälleen saman kokoinen ja saman nimisen miehen omistuksessa. Samalla arviokunta katoaa Juvan Koikkalan neljänneskunnan veronkantoluettelosta, eikä sitä mainita missään muussakaan Juvan eikä muidenkaan vanhojen hallintopitäjien veroluetteloissa. Eikä tämä siirto koskenut ainoastaan meidän sukumme edustajaa vaan kaikkia Tavisalmen uudessa hallintopitäjässä verolle pantuja, vanhojen rintamaanpitäjien veroluetteloissa aikaisemmin mainittuja uudisasukkaita. Niinpä mm. Juvan Koikkalan neljänneskunnan ensimmäisen kymmenkunnan asukkaista puolet siirtyi lopullisesti Tavinsalmen veronkantoluetteloihin eikä heitä enää mainita Juvan veronkantoluetteloissa vuoden 1547 jälkeen.

Vuonna 1548 on Nils Petickein merkitty Savilahden neljänneskunnan kuudenteen kymmenkuntaan. Seuraavana vuonna kymmenkuntien numerointia muutettiin ja kuudennesta kym.kunnasta tuli ensimmäinen kym.kunta. Muutamia arviokuntien siirtojakini tapahtuu, kun v 1548 Savilahden

kuudennessa kym.kunnassa oli 20 arviokuntaa, on niitä v. 1549 saman neljänneskunnan ensimmäisessä kym.kunnassa 18. Kuitenkin kaikki Juvan Koikkalan neljänneskuntaan aikaisemmin kuuluneet arv.kunnat siirtyivät tähän Savilahden 1 kym.kuntaan. Vuosina 1549 - 1553 ei tapahdu suurempia muutoksia, Nils Peticken arv.kunta pysyy samana kokoisena ja omistajan nimikin kirjoitetaan samaan tyyliin. Mainittakoon että v 1547 jolloin Nils Petickeisen arv.kunta kasvaa 3 vmk.sta 4vmk.n pienenee Koikkalan viidennessä kym.kunnassa oleva Nico ja Joan Petickeisen arviokunta yhdessä vmk.lla. Taloilla oli vielä silloin yhteisiä eräpalstoja, nähtävästi juuri Pohjois-Savossa, jotka nyt jäivät täällä sijainneen arviokunnan yksityiseen omistukseen. Vuonna 1554 Nisl Petickeine saa yhtiömiehen, Michel Kiiskine, myös Juvan ns Kiiskikoikkalasta olevaa sukua, tulee yhtiömieheksi ja arivokunnan koko kasvaa kokoveron, eli 5 vmk arviokunnaksi. Jo vuonna 1548 mainitaan Savilahden 6.sa kym.kunnassa Frels Kiiskin 3 vmk.n omistajana, mutta sen jälkeen ei Kiiskisiä mainita missään uuden hallintopitäjän kym.kunnassa. Arviokunta saatettiin poistaa veronkantoluettelosta sen tultua veronmaksukyvyttömäksi joko omistijan kuoleman tai jonkin muun syyn vuoksi. Myös Tavisalmen perustamisen jälkeen näyttää monet rintamaanpitäjien talot jättäneet täällä sijainneita eräsijojaan autioksi, arvattavasti kohonneiden verojen takia. Ehkä jokin tämänkaltainen syy oli Kiiskisenkin katoamiseen vaikuttamassa, mutta vuonna 1554 mainitaan suvun edustaja jälleen veronkantoluettelossa, nyt Nils Petickeisen yhtiömiehenä. Oliko kysymyksessä sukulaisuuteen pohjautuva yhtiökumppanuus tai ei, siitä muodostui kuitenkin melko pitkä, kuten myöhemmin tulemme huomaamaan.

Vuonna 1555 Savilahden neljänneskunnan uudelleenjärjestelyjen vuoksi jaettiin myös ensimmäinen kymmenkunta ja Petickeisen/Kiiskien arviokunta siirtyi toiseen kymmenkuntaan. Vuonna 1557 laadittiin ensimmäinen kirkon kymmenyksien kantoluettelo, jossa mainitaan, missä kylässä kukin verotettu asuu. Ilmenee, että Petickeisen/Kiiskisen arviokunnan toinen omistaja asuu Sulkaffuen kylässä ja Kiiskinen Nemisjerfuen kylässä. Näin voidaan paikallistaa sukumme kantatalon sijaintipaikka vuonna 1557, oliko se jo 1548 sama, ei ole täysin selvää.

Hyvin monet merkit viittaavat siihen, että asuinpaikan muutos olisi tapahtunut luultavimmin siinä vaiheessa kun yhtiömies tuli arviokuntaa, eli vuonna 1554. Alkuperäinen asuinpaikka lienee ollut Kiuruveden Kiuruniemi. Nämä seurduit luettiin vuonna 1557 kuuluvan Niemisjärven kylään ja niinpä Kiiskisen sanottiin asuvan nemisjerfuen kylässä, sillä hänen talonsa sijaitsi Kiuruveden Etelälahdessa.

VEROT JA VERONMÄÄRÄT

Ihmisiä on kautta aikojen askarruttanut pulma, miten saisi parhaiten veronsa maksetuksi. Ja varmasti jokaisella maksajalla on ollut niitä aina liikaa. Niin myös esi-isillämme. Siitä milloin ensimmäinen Pohjois-Savoon muuttanut esi-isämme on pantu verolle ei ole olemassa tarkkoja tietoja. Kuitenkin, kuten edellä jo on käynyt ilmi, hänet mainitaan ensimmäisessä säilyneessä veronkantoluettelossa vuodelta 1540, joka perustuu arvattavasti edellisenä vuotena vallinneisiin oloihin. Näin ollen häneen eivät todennäköisesti kohdistuneet ne rankaisutoimet, joilla silloinen Savonlinnan päällikkö Clemetti-kirjuri tarkastusmatkallaan Pohjois-Savossa vuonna 1543 onnellistutti tapaamiaan uudisasukkaita. Hän nimittäin sakotti armotta jokaista joka "luvatta ja veroa päälleen ottamatta" oli asettunut "kuninkaan erämaahan". Tosiasiassa Ruotsin kuningas ei omistanut näitä erämaita ensinkään, ne kuuluivat

oikeudellisesti Venäjän valtakuntaan. Vasta sitten kun asukkaat olivat hyväksyneet Ruotsin tarjoaman suojeluksen ja alistuneet sen valtikan alle maksaen sille veroa, voitaneen katsoa alueen kuuluvan Ruotsin valtakuntaan. Tosin vieläkin ilman Venäjän hyväksymistä. Ne talonpojat, jotka olivat asuneet jo pitkään täällä Lapinkorvessa, olivat myös maksaneet veroa näistäkin takamaistaan rintamaan päättalon verojen mukana. He eivät olleet mitään "veropakolaisia" kuten jotkut ovat tänne muuttaneita uudisasukkaita halunneet nimittää. Tämä johtuu vain asiantuntemattomuudesta. Esi-isämme oli ottanut "veron päälleen" eikä hän niin muodoin katsonut olevan aihetta pyydellä erityisempi omistuspapereita, niin sanottuja "anekkeja" hallussaan oleville maakappaleille, kuten muutamat ilman veroa täällä asuvat tekevät. Tällainen maaomistus perustui ns. "ikimuistettavaan nautintaan" eikä näillä todella ensimmäisillä näiden tienoiden asuttajille kenelläkään ole edellä mainittuja omistuskirjoja eli aneakkeja alkuaan heidän hallussaan olleisiin tiluksiin. Vasta myöhemmin hankittujen maakappaleiden omistusoikeuden vahvistamiseksi hekin ottivat sen, mutta vain niihin juuri hankittuihin maakappaleisiin. Tästä ovat jotkut tutkijat tehneet jotopäätöksen, että asianomainen anekinsaaja on juuri silloin vasta tullut uudisasukkaaksi, päätelmä on tietysti virheellinen ja osoittaa vain, ettei sen tekijä tunne tapahtumien kulkua.

KIRKON KYMMENYSLUETTELOT

Vuodesta 1557 lähtien voidaan seurata Pohjois-Savon asutuksen kehitystä myös kirkon kymmenysluetteloiden pohjalta aina vuoteen 1604 saakka. Ne antaa melko selvän kuvan myös oman sukumme vaiheista ja myös taloudellisesta kehityksestä sanottuna ajanjaksona. Kymmenysluetteloista käy ilmi, ei vain talon koko, vaan myös sen miespuolisten jäsenten luku, jotka pystyivät jousen jännittämään. Se tahtoo sanoa, että he olivat 15 -60 vuotiaita. Samoin kymmenysluettelot antavat tietoja talon varallisuudesta ja yleensä sen taloudellisesta kehityksestä. vertailemalla eri vuosien kymmenysluetteloita havaitaan, miten edistyksen ajanjaksoa seuraa lamakausi ja suoranainen romahdus. Kaikki tämä kytkeytyy yhteen historian kertomien tapahtumien kanssa, tämä noin yleisesti ottaen. Samaa voidaan sanoa kymmenysluetteloiden antamista, jokaista meitä Pietikäisten sukukuntaan kuuluvaa läheisesti koskevista tiedoista. Vertailemalla eri vuosien kymmenysluetteloja voimme selvittää, milloin uusi sukupolvi astui entisen tilalle, milloin uusi uudistalo sai ensimmäiset asukkaansa jne.

MAANOMISTUS

Kansanmuistajaiset, polvesta toiseen kuulopuheina kulkeneet tiedot suvun tulosta nykyisille asuinpaikoilleen ja muut suuret tapahtumat esi-isien elämässä ovat monesti osoittautuneet paikkansa pitäviksi. Joskus tosin tällainen muistitieto saattaa antaa aivan virheellisen kuvan tapahtumista ja jos tällainen virheellinen tieto esiintyy esimerkiksi historialliseen aineistoon perustuvassa julkaisussa on melko vaikeaa saada tieto oikaistua. Eräs sukumme kannalta merkittävä tieto on mainittu Santeri Rissasen teoksessa "Iisalmen entisen pitäjän historia" sen Pohjois-Savon vakinaisten asukkaiden paikkakunnalle tuloa käsittelevässä luvussa, jossa sanotaan mm. Sulkavan kylän vanhimpia asukkaita ovat Pietikäiset. Suku on jostain "Savon puolesta" mahdollisesti Juvalta. Pietikäinen asui ensin Pielaveden Piekäälänniemellä. Sieltä muutti sitten joku suvun jäsen Kiuruveden Sulkavan kylään Piekäälän paikalle..." Ensimmäinen asiakirja, jossa mainitaan kunkin Pohjois-Savossa asuneen

uudisasukkaan omistamat maakappaleet nimeltä, on "Maanjaottelukirja vuodelta 1561" eli kuten sitä nykyään sanotaan - Verollepanomaa - kirja. Sanottuun vuoteen saakka ei ollut luetteloita, ainakaan jälkipolville säilyneitä, niistä tiluksista, jotka kukin talo omisti. Tosin jo Clemetti-kirjurin ajoista saakka oli kukin halukas saanut vahvistuksen, Anekin, omistamalleen tiluskappaleelle. Mutta mitään yhtenäistä luetteloa näistä maakappaleista ei ollut. Vuonna 1561 suoritetussa maantarkastustoimituksessa tämä puute poistettiin ja laadittiin luettelo, johonka erillisen järjestysnumeroon alle koottiin kaikki sanottuun arviokuntaan kuuluvat tiluskappaleet ja joista niiden omistajat olivat velvollisia suorittamaan veroa. Tilojen numerointi aloitettiin vanhoista rantamaan pitäjistä ja Pietikäisen/Kiiskisen arviokunta sai numerokseen 1762. Siinä luetellaan ne tilukset, jotka hän ja hänen yhtiömiehekseen vuonna 1554 tullut Kiiskinen omistivat. Nisl Pietikäisen hallinnassa olivat: Kiuru nemi, Lupon joki Nemi, Purho Jerffi, Hautajerfi ja Sorman Soon Niittu. Kiiskisen hallinnassa olivat; Kiuru Jerffen eteläpä Kotajerffen ma pohjois poli, Acho taival, Sulkava sared som ähr 7 små Holmar, Eteläax, Kärkiäj luhta ja Kärkiäj sari. Arviokuntaan kuului siis 12 erillistä maakappaletta, Sulkavan saaret luettiin yhdeksi kappaleeksi. Kaikkiin näihin maakappaleisiin omistuskirjan oli antanut Gustaf Finkke Fincke tuli Savonlinnan päälliköksi vasta vuonna 1547. Edellä olen todistanut, että sukumme ensimmäinen edustaja asui täällä jo vuonna 1540. Siis vasta Tavisalmen perustamisen jälkeen näyttää tuleen pakolliseksi hankkia Anekki myös aikaisemmin ns. vanhan nautinnon nojalla omistettuihin maihin.

VAIKEAT VUODET

Veronkantoluetteloiden ja kymmenysluetteloiden jatkuva seuranta paljastaa arviokuntien taloudellisen tilan kehittymisen melko hyvin .Edellä olevasta yhteenvedosta voi jokainen vaivatta todeta, miten sukumme kohdalla vaurastuminen saavutti huippunsa jo vuonna 1573, jolloin talossa oli neljä lehmää ja kolme aikaista miestä. Hyvinvointikausi jatkui aina vuoteen 1582 saakka, jolloin talossa merkittiin olevan edelleen 4 lehmää vaikka (perinnönjako) oli vuonna 1579 pudottanut lehmäluvun viidestä kolmeen, Larssin vastaavasti noustessa kahdesta viiteen. Sen jälkeen tapahtuu romahdus, eikä esimerkiksi vuonna 1587 Laurillakaan enää ole yhtään lehmää, kantatalo kuitenkin oli onnistunut säilyttämään kaksi lehmää vaikka se kuuluiin Kiiskisen-Nousiasisen-Kärkkäisen arviokuntaan kirvesmiesosuudella. Näin huonosti olivat asiat ja huonompaa oli tulossa. Vuonna 1590 lehmäluku oli pudonnut jo yhteen eikä Laurinkaan asiat juuri paremmin olleet: yksi sarvipää ammui yksinäisyyttään hänenkin navetassa. Vuonna 1593 katoaa Lauri jälleen kymmenysluettelosta, mutta vuoden 1696 paikkeilla näyttää tapahtuvan pientä piristymistä, Nilssin navettaan ilmaantuu 3 lehmää ja tuvassakin on kaksi jousen jännittämiseen pystyvää miestä. Samoin Laurin tuvassa on miehiä kaksittain, mutta seuraavana vuonna puhutaan jo kahdesta elikosta. Mutta vain hetkellisesti, sillä seuraavina vuosina aina vuoteen 1605 jolloin kymmenysluettelot loppuvat on molempien talojen navetassa ainoastaan yksi maidonantaja. Se kyllä näyttää olevan paremminkin tapa kuin todellisuus sillä melkeinpä poikkeuksetta jokaiseen arviokuntaan on merkitty vain yksi lehmä. Monen navetassa lehmiä ei ole, eikä ihme, sillä mm. vuonna 1603 on kymmenysluettelossa vain kaksi kymmenkuntaa, Pielavesi ja Kuopio. Muut neljä kymmenkuntaa ovat veroautioiden täytämiä. Veroja maksavia oli niin vähän, että niistä tuli vain kaksi normaalinkokoista kymmenkuntaa, mutta kun kymmenkuntia oli kaikkiaan kuusi, merkittiin sellaiset, jotka eivät pystyneet verojaan suorittamaan tai olivat hylänneet talonsa jo kokonaan, neljään muuhun kymmenkuntaan. Tämä järjestys pysytti kymmenkuntien määrän vakiona, mutta verokirjurikin turhautuivat tyhjiin luetteloiden laadintaan niin, että ne jotka pystyivät veronsa maksamaan, merkittiin yhteen luetteloon ja veronmaksukyvyttömät toiseen. Näin koko Savilahden neljänneskunnassa oli vain

yksi kymmenkunta ja se on melkoinen hankaluus kun yritetään selvittää kuka mistäkin vanhasta kymmenkunnasta oli lähtöisin.

Mistä vaikeudet sitten johtuivat? Vuosi 1577 oli käännekohta niin sukumme kannalta katsottuna kuin laajemmaltikin Ylä-Savon asuttamista tarkasteltaessa. Hyvin vointi, joka oli hyvin silmiinpistävä 1570-luvulla, alkaa kääntyä lievään lakastumiseen. Uudisrakennuskausi, joka alkoi voimakkaana 1550-luvulla, lakastuu. Tämän muutoksen saa aikaan sota, jo kaksikymmentä vuotta käyty sota alkaa 1580-luvun lopulla tuntua raskaana asukkaiden harteilla. Sitä seuraa sitten vielä uusi onnettomuus, Nuijasota. Historia kertoo itärajalla puolin ja toisin tehdyistä hävitysretkistä, eivätkä ne voineet olla jättämättä jälkiään myöskään tänne Savon pohjoisimpiin osiin, sillä juuri tästä alueesta oli alun perin riitä syntynekin. Ja on luonnollista että sen vaikutukset näkyivät myös sukumme historiassa.

Kun jokin suurempi onnettomuus kohtaa vaikkapa yksityistä ihmistä. Löytyy aina joku, joka tarjoaa apuaan juuri kriittisenä hetkenä. 1500-luvun loppupuolen onnettomuudet olivat niin suuria ja koskivat jokaista seudun asukasta, ettei kelläkään lienee enää riittänyt voimia auttaa vaikeuksiensa keskellä kamppailevia lähimmäisiään. Meidän on vaikea ymmärtää miten vaikeissa olosuhteissa esi-isämme todella elivät. Yksistään sodan tuomat rasitukset olisivat olleet hyvin riittävät nujertamaan sitkeimmänkin rajan asukkaan, mutta siihen joutuivat lisäksi kulkutaudit ja nälkä. Katovuodet seurasivat toisiaan ja mm. 1602-1603 sanotaan tulleen vain olkia, pakkanen vei kaiken viljan.

Vuonna 1589 laadittiin selvitys autoituneista arviokunnista ja syistä mikä ne oli autoittanut. Sen mukaan Pielaveden kymmenkunnan kuudestatoista arviokunnasta vain kuusi oli säilynyt autoitumatta. Vaino oli yltänyt tänne saakka, taloja oli poltettu ja asukkaita surmattu, hävitystä oli täydentänyt sitten kulkutaudit. Muun muassa kesällä 1579 tuhosi rajantakainen hävitysretkikunta Pohjois-Savossa 41 taloa. Suurinta tuhoa tehtiin Nereroon ja Jännevirran kymmenenskunnissa, mutta hätä ja pelko levisivät arvattavasti kaikkiin Pohjois-Savon koteihin. Seuraavat tälle alueelle ulottuneet hävitysretket tehtiin vuosina 1584-1586 ja 1591. Meille kertoo edellä mainittu selvitys mm. sukumme kohdalta, että sen asuinpaikka ei joutunut vihollisen hävityksen kohteeksi. Mutta että hävityksen teki ehkä vieläkin voimakkaampi vihollinen: Kuolema. Sanatarkasti selvitys kuuluu: "ödis udi 4 ähr folcett slaff allt sott död" eli arviokunta oli ollut 4 vmk osalta autiona jo neljä vuotta, koska väki oli kuollut tautiin.

Vanhan kantatalon eräänä yhtiömiehenä sanotaan nyt olevan Per Yrjänäinen-nimisen miehen. Kuka hän on? Hänet mainitaan vuoden 1577 apuveroluettelossa ensi kerran, jolloin hän on renkimies, mutta tulee Pekka Pietikäiselle vävyksi ja saa luultavasti hänen kuoltua talon hallintaansa. Tämä on hyvin todennäköistä, joskaan kirjallisia todisteita ei ole olemassa. Noihin aikoihin kerättiin, jopa kymmenenkin arviokuntaa yhteen, että ne pystyisivät suoriutumaan jotenkuten asetetusta verosta. Siitä huolimatta veroautioiden lista kasvoi ja kukaan ei pysty sanomaan, miten paljon oli maakunnassa niitä, jotka eivät olleet missään kirjoissa. Kerjäläisiä vaelteli laumoittain ja tuupertui tienvarteen kenenkään kyselemättä mistä hän oli ja kuka hän oli.

Edellä oli maininta Nuijasodasta joka seurasi vuonna 1597 muutamaa vuotta aikaisemmin päättyneitä 25 vuotista sota. Tämä onnettomuus ei näytä koskeneen ainakaan asiakirjojen mukaan oman

sukumme edustajia, tietysti sen aikaansaamat toimenpiteet raskainpina veroina ja lisääntyvänä linnaleiri rasitteena kosketti jokaista seudun asukasta, mutta henkilökohtaisesti ei sukumme edustajaa mainita asian yhteydessä.

UUDELLE VUOSISADALLE

Uudelle vuosisadalle lähdettiin tässä sukumme kantatalossa varmaankin luottavaisin mielin. Oli saatu vihdoinkin pitkällinen sota päätökseen ja saatettiin ryhtyä rauhan töihin.

Vuonna 1600 kannettiin eräs ylimääräisistä veroista. Vero viljelysalasta ja karjasta, kuten nimike kuului. Tämä oli ns. suostuntavero, eli vero jonka valtakunnan säädyt suostuivat hallitsijansa painostuksesta maksamaan auttaakseen kruunua sen tukalassa rahatilanteessa. Säädyt suhtautuivat yleensä ylimääräisiin veronkantoihin penseästi, koska ne useinkin jäivät nimestään huolimatta pysyväisiksi. Sukumme edustajan nimeä vanhan kantatalon kohdalta ei tästä veroluettelosta löydy. Hän ehkä oli niin köyhä, ettei omistanut kotieläimiä lainkaan tai sitten jokin muu syy, esim. lautamiehenä olo, auttoi ettei veroa peritty. Kuitenkin saman kaltainen veroluettelo muutamaa vuotta myöhemmin antaa kuvan talon tuonaikaisesta varallisuudesta. Sen mukaan talossa oli hevonen ja lehmä, kylvö-ala 1/2 spannia eikä mitään muuta. Nykymitoissa kylvö-ala oli 10 kappaa eli noin 46 litraa.

Ei sovi ihmetellä kylvöjen pienuutta kun muistaa, että juuri 1602-1603 olivat ns. Olkivuosia, jolloin koko maakunnan viljasato supistui olkiin, halla vei viljan niin tarkkaan, että siemenestä oli todella huutava puute. Jokainen voi kuvitella mikä oli maakunnan talonpoikien ja luonnollisesti koko väestön tila näinä ankeina vuosina. Katoa täydensivät vielä kulkutaudit ja niin oli epäilemättä Suomen historian raskaimpiin kuuluva ajanjakso tosiasia. Talonpojat hylkäsivät talonsa lähtien etsimään elantoon kerjuusauva kädessä. Veronkantajat eivät saneet verojaan kannettua ja kuningas Kaarle IX kyseli maakunnan kirkkoherroilta, mistä täällä oikein on kysymys. Silloin Tavisalmen, Rantasalmen ja Säämingin kirkkoherrat yhteisessä selvityksessään kertoivat miten suuri hätä maakunnassa vallitsi. "Talonpojilta ei kerta kaikkiaan saanut enempää veroja, sillä monet heistä ovat hylänneet talonsa ja kiertävät nyt kyliä kerjäten ja valittaen hätäänsä". Tätä taustaa vasten tarkasteltuna oman sukumme selviäminen tuon vaikean ajan ohi on jotakuinkin hyvä, sillä loppujen lopuksi molemmat talot, niin vanha kantatalo Sulkavalla, kun neljännesvuosisata sitten perustettu uudistalo Vaaraslahdella selvisivät autoitumatta tuon ajan yli. Ne olivat muutamina vuosina poissa veroluetteloista palaten taas uudelleen, kuten niin monet muutkin talot, jälleen veronmaksukykyisinä takaisin.

Vuonna 1606 kannettiin ns. apuvero henkilöluvun mukaan. Silloin merkittiin Nilssin taloon neljä miestä ja yksi nainen, eriteltynä saisimme ensinnäkin: Nilssin itsensä ja hänen veljen, Pekan. Lisäksi täytyy Nilssillä olla kaksi poikaa, koska Pekalla ei poikia ollut. Oliko nainen sitten Nilssin vai Pekan vaimo tai ehkä toisen pojän vaimo, ei selviä tämän luettelon tiimoilta.

Vuonna 1608 julkaistaan verojen rästitluettelo sekä luettelo taloista, joissa ei ole kylvöjä eikä kotieläimiä. Nilssin veroja on rästissä vuodelta 1604 kaksi markkaa, vuosilta 1605-1606 yht. kaksi markkaa ja vuosilta 1607-1608 yht. kolme ja puolimarkkaa, mikä ottaen huomioon huonon ajan ja katovuodet oli melkoinen painolasti tulevalle taloudelliselle kehitykselle.

Vuosilta 1609 - 1612 ei veronkantoluetteloissa ole Nilssin nimeä laisinkaan, syyksi voitaneen mainita vuoden 1610 veronmaksukyvyttömiä ja veronmaksusta vapautettujen luettelo, jossa mainitaan Nils Pietikäisen olevan nihdin, siis asemiehen. He lienevät saaneet verovapauden ryhtyessään kruunun leipiin, tämä on ensimmäinen kerta kun jokin sukumme jäsen oli asemiehenä. Kysymyksessä oli vanhan Nilssin poika, sillä ei enää vuonna 1573 veroluetteloon merkitty mies ollut asepalvelukseen kelpaava.

Vuodelta 1610 on tallessa myös varsin mielenkiintoinen luettelo, ns. Huonekunta- eli aviopariluettelo. Siinä on eriteltynä kunkin talon asukkaat neljään eri luokkaan. Ensimmäisenä ovat vanhat jo verosta vapautetut parit sen jälkeen nuoret avioparit, joilta ko. vero perittiin, sekä sen jälkeen on erillään vielä mieslesket ja naislesket. Tämän luettelon mukaan Kiuruveden Sulkavalla asui Pietikäisten taloudessa 1 pari vanhoja jo verovapaita ihmisiä, kaksi avioparia nuoria veronmaksukykyisiä henkilöitä. Talon omistaa Nils Pietikäinen. Neljää vuotta aikaisemmin talon miesluku oli neljä, yksi mies oli muuttanut toisiin asuinsijoihin tällä välillä, todennäköisesti Pekka oli kuollut sitten vuoden 1606 väestönlaskun. Nyt talossa oleva vanha mies oli vuonna 1573 ensikerran mainittu Nils, halvaantunut, kuten seuraavan vuoden Huonekuntaluettelo kertoo. Toinen nuorista miehistä oli Antti eli Anders Nilssinpoika, sekä hänen vaimonsa, toinen nuori aviopari oli Nils junior vaimoineen.

Vuonna 1625 kannettiin sitten ns. Myllytulli, eli Lengds opå Qwarntollen som efter Riiksens Stenders beslutt kuten nimi lykykäisyssä kuuluu. Se on sikäli erinomainen asiakirja, että se antaa selvän kuvan asukkaiden lukumäärästä kussakin talossa, sekä kertoo missä kylässä ko. talo sijaitsi. Siitä käy selville, että Nils Pietikäinen asuu Sulkwajerfwi-nimisessä kylässä ja että hänen talossaan on neljä aikaista, verotettua henkilöä.

Tässä luvussa on siis kaikki talon aikuinen väki, myös naiset. Nilssin ja hänen vaimonsa lisäksi talossa on joko kaksi poikaa tai toinen aviopari. Antin taloa ei Myllytulliluettelossa mainita, hänen talossaan ei siis ollut yhtään aikuista, sillä verovapaus annettiin alle viisitoistavuotiaalle tai sitten isäntä oli juuri äskettäin kuollut, jolloin kolmen vuoden verovapaus annettiin, jotta talo pääsi jälleen jaloilleen. Viimeksi mainittu mahdollisuus tuntuu varsin todennäköiseltä, on vain katsottava löytyykö taloon uutta isäntää ja milloin.

KANTATALO JAETAAN

Saadaksemme jonkinlaisen kuvan Sulkavan vanhan kantatalon jakaantumisesta, on meidän mentävä ajassa hiukan taaksepäin. Vuosisadan alussa, tarkemmin 1610 merkittiin talon isännäksi Nils, halvaantunut vanha mies, jolla oli talossaan kaksi nuorta avioparia, Antti ja isän kaima Nils. Luullakseni

silloin jaettiin kantatalo ensimmäisen kerran, sillä kuten muistamme, molemmat merkittiin vielä vuonna 1623 eri taloihin tai ainakin eri ruokakuntiin kuuluviksi. Todennäköisesti silloin jo oli olemassa kaksi Pietikäisten omistamaa taloa Kiuruveden Sulkavalla. Vuoden 1625 Myllytulli - enempää kuin muissakaan luetteloissa ei mainita muuta kun Nilssin omistama talo, Antti oli kuollut, kuten edellä jo totesinkin. Vuoden 1633 henkilöveroluettelon mukaan Nilssin taloa asui myös hänen poikansa, Hendrich vaimoineen, joka vuonna 1635 merkitäänkin sitten yksin talonomistajaksi. Mutta seuraavan vuoden eli siis vuoden 1636 henkikirja antaa toisenlaisen kuvan ko. talon omistussuhteista, tässä vuoden 1635 tietoihin nojaavassa luettelossa sanotaankin, että talossa asui Nils Pietikäinen, jos ikivanha mies vaimoineen sekä Hendrich Nilsson ibm, myös vaimoineen. Lisäksi siinä mainitaan asuvan Hendrich ibm, Broder son. Kirjaimet ibm merkitsevät, että alempana mainittu on sman sukuinen kuin edellä oleva ja Broder son, että mies on ensimmäisenä mainitun vanhan miehen veljenpoika. Talossa asui siis kaikkiaan viisi aikaista, mikäli he asuivat samassa talossa.

Mutta vuoden 1636 manttaaliluettelo paljastaa armottoman totuuden: taloja onkin kaksi. Nils omistaa yhden manttaalin talon ja Heikki kahden manttaalin talon. Kolmatta taloa ei veroluettelossa sen sijaan mainita. Toinen Heikki, Antinpoika, ei ole vielä saanut taloan tuottamaan ja siksi se on veroautio, sen isäntää verotetaan henkiveroluettelon mukaan - mutta maaveroa hän ei maksa. Tästä johtuu, että tämä talo on vuoden 1664 maakirjassa kruununverotalona kun sen sijaan muut kaksi ovat perintöluontoisia verotaloja. Tällaiset pienet tiedonjyvät merkitsevät löytyessään etsijälle samaa kuin eksyksissä olevalle luotettavan oppaan löytämistä.

KANTATALO AUTIOITUU

Heikki Nilssinpojan talon henkilöluku kasvaa vuoteen 1653 mentäessä viiteen henkeen. Taloa asuu kolme miestä, isäntä Heikki ja pojat, Antti ja Olli sekä kaksi naisenpuolta. Aikaisemmin jo mainittiin yhden Heikin tyttäristä mahdollisesti avioituvan ja kun isäntä itse oli välillä jo leskenä, lienee talossa olleet naisenpuolet Heikin tyttäriä, näin ollen hänellä olisi ollut ainakin viisi lasta, mahdollisesti enemmänkin.

Vuoden 1660 maakirjan mukaan talon koko on 1/2 mattaalia, josta veroa 4 daalaria ja lähes 28 äyriä, karja- ja sota-apurajojen kanssa nousi maksettavien verojen määrä yli kymmenen daalarin. Talo oli kaikista suvun hallussa olleista taloista suurin, olihan se tosin vanhin kantatalokin. Vuoden maakirjaan se merkittiin Heikki Niilonpojan nimiin ja sai tunnukseseen muiden tavoin 529 ja 1762 - 357 - 211. Sen sijaintipaikka oli Suuren Sulkavan mäki. Vuoden 1660 henkikirjan mukaan talon väkiluku oli pudonnut neljään, mutta vuoden 1671 henkikirjan mukaan talossa asuu enää kaksi henkeä. Näin ollen tytöt ja pojatkin ovat avioituneet ja perustaneet omat perheet. Antti mainitaan eri ruokakuntana jo vuonna 1676 ja Olavi vuonna 1682. Sitä ennen, eli vuonna 1677 näyttää vanhan Heikin tiimalasi valuneen tyhjiin, tosin vielä myöhemminkin on talo merkitty hänen nimiinsä, mutta sellainen käytäntö oli hyvin yleistä näinä aikoina. Kummallisinta on että vielä 1681 talon omistajista käytetään mainintaa: Hendrich Nilsson Puhakainen tai Anders Henrikson. Kuka on Heikki Puhakainen? Asia voidaan selittää kahdella tavalla tai kolmellakin jos oikein tarkkoja ollaan. Ensinnäkin voidaan syyttää kirjuria nimen vääristelemisestä,

tämä ei ollut mitenkään harvinaista, että savolainen sukunimi kirjoitettiin mitä mielikuvituksellisempiin muotoihin. Toinen vaihtoehto tuntuu myös hyvin luontevalta, taloa asui myös vävy, jonka sukunimi oli Puhakainen, etunimet appiukon nimien tavoin Heikki Nilssinpoika. Kolmas ja ehkä pätevin selitys lienee, että Heikki otti vielä vanhoillaan toisen vaimon ja tämä Heikin kuoltua avioitui Heikki Nilssinpoika Puhakaisen kanssa. Mikä näistä on oikea selvitys ei ole ratkaistavissa, kuitenkin Heikin poika Antti mainitaan Puhakaisena muutamissa veroluetteloissa, mutta tunnustetaan myöhemmin, että hän onkin sukuaan Pietikäinen.

Antin isännnydessä talo oli vain muutamia vuosia, sillä jo vuonna 1697 talo on merkitty hänen vaimon nimiin, asiakirjat ovat siksi puutteelliset ettei ne ilmoita oliko Antti jo kuollut vai oliko hänkin mennyt sotaisiin hommiin. Talo määrätään vuonna 1681 Capteeni Jacobsonin junkkarin palkkataloksi (etuudeksi) Antin nimissä, jolloin veromäärä on lähes 7 daalera, vuonna 1692 talo merkitään Capt. Johan von Meruman'in Rustmästeri (varusmestarin) palkkataloksi, jona se sitten pysyykin katsauskautemme loppuun saakka. Antin perheeseen näyttää syntyneen ainakin yksi poika, Matti, joka mainitaan ensikerran vuonna 1697, jolloin hän lienee ollut noin kahdenkymmenen. Hänestä ei tullut talon uutta isäntää, sillä isännnyden peri Antin kuoleman jälkeen hänen veljensä Olavi, Matti näyttää avioituneen Nisiään, jossa hänestä tulee toisen Nilsin sukuhaaran kantaisä, Taulu n.o A 15 - 7. Muista Antin perillisistä ei ole tietoa. Jos ei Antin isännnyys kestänyt hyvin pitkään niin ei kestänyt Olavinkaan isännnyys, 1600-luvun lopulla ja 1700-luvun alussa miehen keski-ikä ei noussut kovin korkeaksi. Edellä jo mainittiin kaksi hyvin painavaa syytä: Suuri Pohjansota ja Suuret kuolovuodet. Olavi lienee yrittellyt omaa taloakin, sillä jo vuonna 1680 on hänen talonsa merkitty veroautioksi.

Näin käy ilmi, että hänen perheensä perustettiin jo ennen vuotta 1682, jolloin se ensikerran mainittiin henkilötelossa. Vuonna 1693 merkitään talo hänen lesken nimiin, siis vain kymmenen vuotta kesti hänenkin isännnyys, todellisuudessa hiukan kauemmin, koska hänen talonsa lienee ollut ainakin säädetyn kolme vuotta verovapaa, joten sen perustamisaika lienee jossakin 1675 tienoilla, mieluummin ehkä vielä aikaisemminkin. Tässä sopinee myös huomauttaa, että vaikka Olavin veli Antti mainitaankin omana ruokakuntanaan vasta vuonna 1676 lienee hänen avioliiton solmimisaika huomattavasti aikaisempi, edellä jo mainittiin miten poikien isän Heikin talon henkiverojen määrä kohosi vuosina 1656 - 1663 aina viiteen henkeen saakka. Pojat lienee asuneet noihin aikoihin yhteistaloudessa isänsä kanssa.

Olavin perheeseen syntyi ainakin kaksi poikaa, Heikki ja Paavo. Mainittakoon, että tämän sukuhaaran selvitys on ollut aika vaikeaa siksi, että Olavia ei mainita sukunimeltä, hän on Olof Hendrikson ja myös hänen poikiaan kutsutaan vain Heikki Olofson ja Paavo Olofson. Kun samanaikaisesti, juuri 1600-1700 lukujen vaihteessa kirjurit yleensä keksivät käyttää useimmista muistakin veroluetteloissa mainituista vain etunimiä ja isännimiä, kesti kotvasen ennen kuin pääsin selville kuka kukin on. Asia selvisi lopullisesti vuonna 1700 kun Heikki Olavinpojan nimissä ollut talo autioitui ja veroluetteloon merkittiin: "ödhe uthan äbo" = autio, ilman asukasta ja omistaja Heikki Pietikäinen.

Olavin aika päättyi ennen vuosisadan päättymistä, vuonna 1697 on talossa jälleen naisvaltikka, mutta samanaikaisesti merkitään pojille vaimot, Heikin avioliitto lienee solmittu noin 1693 ja Paavon noin 1694, ainakin noina vuosina heidät mainitaan henkiveroluetteloissa erillisinä kahden hengen ruokakuntina. Paavon tie lienee johtanut jälleen sotatanterille sillä jo 1702 on vaimo yksin perheen huoltajana ja veronmaksajan. Vuonna 1705 merkitään talon asukasluetteloon vain Heikin leski ja hänen veljensä Paavon poika, Paavo hänkin, talo on verosta vapaa. Voiko enää kauniimmin päättää vanhan sukutaulun katsausta, vuosina 1708-1723 talo merkitään Paavo Paavonpojan nimiin, mutta perheeseen syntyy vain pari tyttölasta ja vävyt tulevat ja jakavat talon, tästä alkaen taloa asuu Kärkkäisen ja Keräsen sukuun kuuluvat. Tämä oli vanhimmat sukumme kantatalon kohtalo, sen viimeisistä vaiheista voisi kirjoittaa paljonkin. Mutta sanat eivät voi muuttaa sukupolvien työn tulosta, tilinpäätös on tehtävä.

HEIKKI ANTINPOIKA

Vuoteen 1653 mennessä on sukumme Sulkavan kylässä omistamien talojen lukumäärä kasvanut siis kolmeen. Katsauksemme käsitellessä 1500-1600 luvun vaihdetta totesimme, että Antti Niilonpojan talo autoitui vuoteen 1625 mennessä, tai paremminkin, tuli veroautioksi. Vasta vuonna 1635 mainitaan ettei talo ilman isäntää ole, siinä asuu Heikki Antinpoika joka silloin lienee ollut noin parrissakymmenissä. Pestautuiko Heikkikin serkkunsa Nilssin tavoin armeijan riveihin ei ole selvinnyt, kuitenkin vasta vuonna 1653 hänet mainitaan veroluettelossa ja vasta vuonna 1659 hänellä näyttää olevan perhettä. Hän avioitui siis suhteellisen vanhana, ehkä noin nelikymmenvuotiaana tai niillä main. Hän lienee asunut jo isänsä rakentamassa ja raivaamassa talossa Kojjärven eteläpäässä, samoilla seuduilla kun vielä nytkin suvun jäsenten omistama Piekäälä niminen talo on. Heikki Antinpojan talossa merkitään vuodesta toiseen isännäksi Heikki yksinään, vasta vuonna 1724 merkitään talon omistajaksi Henrik Pietikäisen leski ja poika Lauri. On selvää ettei jo vuonna 1635 ensikerran mainittu Heikki enää voi olla isäntä.

Isännitys on vaihtunut välillä, mutta milloin? On hyvin vaikea sanoa mitään täsmällistä, mutta olettaisin, että isännänvaihdos on tapahtunut vuotena 1675 tai 1676. Tosin vielä vuonna 1693 maaveroluettelossa mainitaan talo Heikki Antinpojan nimissä. Kuitenkin maaveroluettelot eivät seuranneet aikaansa kuten monesti lienee tullut jo mainittua. Talon on jo tuolloin täytynyt olla Heikki Heikinpojan nimissä, muuten ei vuonna 1724 voi olla Lauri Heikinpoika nimistä miestä perheenperustajana. Näin ollen Heikki Heikinpojan on täytynyt syntyä noin 1650-1660 välillä niin kuin Taulussa n.o A 6-3 edellytetäänkin.

Kuten sanottu, on talo vuonna 1724 Heikki Pietikäisen lesken nimissä, mutta paria vuotta aikaisemmin on omistajaksi merkitty Hen Karppainen. Ja vielä vuonna 1732 on entiseksi omistajaksi sotilasmaakirjassa merkitty Hen Karppainen tai Karppinen. Kuka hän on? Tässä pätee sama selvitys kuin edellä Henrik eli Heikki Niilonpojankin kohdalla, hän on joko tyttären mies, siis talon vävy joka on merkitty verosta vastaajaksi ja siis talon isännäksi. Siksi että talon poika tai pojat ovat vielä alaikäisiä. Tai hän on talon emännän toinen mies, tai että on tapahtunut nimien kirjoituksessa virhe. Tuohon aikaan annettiin myös sotapalveluksessa olevalle jokin uusi mieluummin entistä lyhyempi sukunimi.

Saattaa olla että tämäkin vaihtoehto on otettava huomioon sillä nimi tässä tapauksessa on kirjoitettu hyvinkin sotaiseen muotoon; Karppiin. Mainittakoon, että mm Tenhusen suvun erällä jäsenillä on myös sama sukunimi, Karpin.

VAARASLAHDEN HAARA

Kuten jo aikaisemmin totesimme, mainitaan Lars Pietikäinen ensimmäisen kerran Hen Harmaisen ja St Kinnuisen arviokunnassa sen yhtiömiehenä vuonna 1575. Silloin tehtiin ensi kerran Pietikäisten toimesta tulet vielä nykyisinkin suvun asuttaman Piekäälänniemen seutuville. Jo neljäsataa vuotta on savut nousseet Pietikäisten uudisraivauksilta Pielaveden rantamille.

Taisin jo aikaisemminkin mainita, että näyttää siltä kuin Laurin asettumiseen silloiseen Hanhinimen kärkeen olisi ollut vaikuttamassa Heikki Harmaisen sinisilmäinen, etunimeltään tuntemattomaksi jäänyt pellavapää. Jo vuonna 1581 merkittiin arviokunta kokonaan Laurin nimiin, sen kirvesmiesosakkaana mainitaan Anders Heikinpoika Harmainen, arvattavasti Laurin vaimon veli. Arviokunnan koko oli 5 vmk, mutta jo seuraavana vuonna arviokunta merkitään veroautiona Antti Harmaisen nimiin. Näin selviää, että kovat ajat ulottuivat tännekin asti, kaksikymmenviisivuotinen sota jatkui ja kulkutaudit autoittivat taloja kautta koko maakunnan. Arviokunta merkitään veroluetteloihin jälleen vuonna 1585, jolloin sen koko on 7 vmk jousiluvun noustessa neljään jouseen ja seuraavana vuotena jo kuuteen jouseen. On selvää ettei Laurin ja Antin perheissä ollut näin monta aikaista, arviokuntia yhdistettiin niiden veronmaksukyvyyn parantamiseksi niin kuin toisaalla jo selvitettiin. Vuoden 1585 veronkantoluettelossa on mainittu Lauri Nilssinpojan olleen arviomiehenä maaveron ja myös kirkon kymmenyksien kantoa varten asetetussa lautakunnassa. Tämä on ensimmäinen kerta kun jokin sukumme edustaja on jossakin luottamustoimessa. Arviomiesten tehtävänä oli määritellä kaskien koko ja tutkia muut arviokuntien veronmaksuun vaikuttavat tekijät sekä toimia myös käräjien lautamiehinä. Vuonna 1587 kuului tähän 6 vmk:n arviokuntaan Laurin lisäksi Antti Saaranen, Antti Nousiainen ja Tuomas Silvennoinen. Laurin osuus arviokunnasta oli 3 vmk, muiden edellä mainittujen yhtiömiesten omistaessa yhden veromarkan maan kukin. Lisäksi Laurin nimiin on merkitty 4 vmk:n veroautio mikä ei luonnollisesti ollut kokonaan hänen vaan siinä lienee ollut useitakin osakkaita. Aikaisemmin oli jo puhetta miten näinä vaikeina aikoina koottiin kaikki autoverot Jännevirran ja Vehmasmäen kymmenkuntiin riippumatta siitä, missä ne sijaitsivat. Kymmenkuntien luku pysyi siten kuutena vaikka vain neljä niistä oli varsinaisesti veroa maksavia. Myöhemmin niitä oli enää Pielaveden ja Kuopionniemen kymmenkunnat, muiden ollessa veroautiona.

Vuoden 1619 ns. vallityöveroluettelossa taloon on merkitty edelleen kaksi aikaista, seuraavan vuoden kotieläin ja kylvöluettelon mukaan talo on vaurastunut viimeksi, eli vuonna 1602 laaditun samanlaisen kotieläin ja kylvöalan veroluettelon jälkeen. Nyt talossa on 2 hevosta, 3 lehmää, 4 lammasta, 1 sika ja kylvöalakin on nyt 2 tynnyriä (tynnyri on 32 kappaa). Vuoteen 1624 mennessä oli tilanne sikäli muuttunut, että karjaa oli nyt 6 lehmää ja härkä, hevosia oli edelleen kaksi ja sikapossukin näyttää olleen kasvamassa. Kylvöala on pienentynyt yhteen tynnyrialaan.

Vuoden 1625 Myllytulliluettelon mukaan Lasse Pedhickein, (nimi on kirjoitettu juuri tähän muotoon) asui Warnislax nimisessä kylässä Pielaveden kymmenyskunnassa. Hänen talossaan asui neljä aikuista, joiden maksama vero oli yhteensä 6 vmk, (4 x 3/8 d). Tämän lisäksi talosta maksettiin varsinaista myllytullia ½ kiviparilta 4 mk eli yhteensä koko Myllytullin määrä nousi 2 ja puoleen daalariin, eli kymmeneen markkaan. Taloa asui siis neljä henkeä vaikka missään aikaisemmassa veroluettelossa ei mainita kuin kaksi henkeä. Vuonna 1624 toimeenpantiin verontarkistus, jolloin sakotettiin armotta jokaista aikuista, jonka nimi ei ollut veroluettelossa. Lauria sakotettiin tällöin kuusi markkaa, mikä merkitsi sitä että hänen talossaan asui kaksi aikuista, joita ei oltu ilmoitettu aikaisemmin henkilöluetteluihin. Sakon suuruus oli siis 3 mk per henki. Mutta ketä nämä kaksi olivat? On muistettava että nyt perittiin henkivero myös naisilta, jotka olivat täyttäneet 15 vuotta. Näin ollen talossa oli Laurin ja hänen vaimonsa lisäksi kaksi lasta, jotka juuri olivat täyttäneet tuon säädetyn iän. Vuoden 1626 veroluettelon mukaan talon koko oli kasvanut huomattavasti, entisen puolenmanttaalin talosta oli tullut puolentoista manttaalin talo. Lisäksi taloon oli juuri hankittu lisämaaksi Heinäsuon niitty.

Vuosi 1635 on saanut nimekseen Perttulin hallavuosi siksi että silloin sattui suuri kato jota seurasi kuolovuosi ja kun vielä tiedämme, että vuonna 1630 alkanut ns. kolmikymmenvuotinen sota oli juuri käynnissä, oli luonnollisena seurauksena jälleen lama. Kun vuoden 1643 veroluettelon mukaan Laurin talon koko oli vielä yhden manttaalin luokaa, oli se seuraavana vuonna pudonnut jo puoleen manttaaliin. Talon ja varmaankin koko seudun talojen koko ja muu varallisuus näyttää pudonneen lähes puoleen entisestään. On luonnollista, että uusien talojen rakentaminen tyrehtyi ja väestön kasvu hidastui tai loppui kokonaan. Tällaisissa merkeissä lähestyttiin 1600-luvun puoliväliä myös Pielaveden Vaaraslahden Pietikäisen suvun talossa.

VAARASLAHTI 1650 – 1730

Vuosisadan puolenvälin jälkeen näyttää elämä vakiintuneen Vaaraslahdellakin normaaleihin maalaiskylän uomiin. Vaikka asutus täällä olikin suhteellisen nuorta, edistystä oli tapahtunut melko ripeästi ja oltiin juuri siirtymässä erätaloudesta ja kaskiviljelyksestä peltoviljelyyn ja karjan hoitoon.

Vuoden 1679 maakirjassa on talo merkitty Lars Larsson Pedikäisen ja Lars Pietikäisen lesken nimiin. Kooltaan talo on edelleen 2/3 manttaalia ja siinä on yksi savu = yksi talo. Saman vuoden henkikirjassa mainitaan myös Antti Larsson Pietikäinen vaimoineen. Näin ollen selviää se tosiasia, että jälleen on Vaaraslahden Haukiniemessä tapahtunut isännyyden vaihdos, nuorempi Lars, jo neljäs samanniminen on astunut talon isännäksi. Velimies Antti lienee rakentanut talon koskapa hänet mainitaan eri ruokakuntana, tai sitten he asuvat samaa taloa, mutta eri ruokakunnassa. Vuoden 1682 veroluettelossa mainitaan talon omistajina Pietikäisiä kaksittainkin, isäntinä ovat nyt Lars Larsson ja Pekka Larsson. Jälleen uusi nimi ja uusi jäsen Pietikäisen sukukuntaan. Antti Laurinpojalla on jo kolme aikuista, tyttö näyttää tuleen jo aikuiseksi. Vuosina 1688 – 1692 talon isännöisyys näyttää olevan Antti ja Pekka Laurinpojan käsissä. Taloja on siis vain yksi, jossa molemmat veljekset asuvat. Vasta vuonna 1693 mainitsee veroluettelo Lars Lassinpojan asuvan samaa taloa. Oliko hän välillä useamman muun sen ajan nuoren miehen tavoin sotaissä hommissa ei ole selvitetävissä. Kuitenkin hänet mainitaan vaimoineen ja Antin sekä Pekan kanssa talon veroluettelossa. Antti näyttää jääneen leskeksi ja tyttäret lienevät avioituneet, eräs vävy, Laukkanen nimeltään, asuikin talossa, joka myöhemmin merkitäänkin

hänen nimelle muutamien vuosien ajaksi. Vuosisadan vaihteessa katoaa ensimmäiseksi Pekka vaimoineen, heillä tuskin oli lapsia laisinkaan. Viimeiseksi heidät mainitaan vuonna 1697. Anders mainitaan leskenä vielä vuonna 1700, jolloin talossa oli kaksikin vävyä, edellä mainittu Laukkanen ja toisena Jacob Harmainen. Näin on entisen yhtiömiehen ja talon perustajan sukua tullut jälleen yhtiömieheksi Pietikäisten sukuun, eikä tämäkään vielä viimeinen kerta ollut, sen tulemme myöhemmin huomaamaan jatkaessamme sukuhaaran seurantaa. Lauri Laurinpojalla oli mahdollisesti kaksi vaimoa tai sitten hänen avioliittonsa toteutui suhteellisen myöhään. Hänen sotaretkellä olonsa lienee ollut yksi syy siihen, että pojat syntyivät vasta 1700-luvulla. Isän kaima, Lauri syntyi 1701 ja Olavi vuonna 1704. Isän kuollessa 1700-luvun toisen vuosikymmenen lopulla jäivät pojat vielä alaikäisiksi. Tällöin merkitään talo toisen vävyn, P Laukkasen nimiin, mutta poikien aikuistuesssa siirtyvät he jälleen talon isännäksi.

IISALMEN SUKUHAARA

Usein käy niin, että jokin aivan asiaankuulumaton tapahtuma liittyykin hyvin läheisesti yksityisen ihmisen tai jonkin maan tai maakunnan asukkaiden elämään. Ryhtyessämme tarkastelemaan mm. Iisalmen tienoilla esiintyvän sukuhaaran vaihteita meidän on mentävä ja tarkasteltava ensituntumalta aivan asiaankuulumatonta tapahtumaa.

21.11.1637 saapui Turkuun Tukholmasta herra, joka totteli nimeä Pietari Brahe. Hänen tehtävänään oli toimia Suomen kenraalikuvernöörinä ja mikäli mahdollista toimia niin että Suomi nousisi alennustilastaan Ruotsin muiden maakuntien rinnalle. On turhaa ryhtyä tässä selvittämään, mitä hän teki täällä ollessaan, joka tapauksessa ”minä olin maahan ja maa minuun tyytyväinen” totesi hän lähtiessään takaisin Ruotsiin. Hänen aikansa oli suurta nousua koko Suomelle, siksi sitä sanotaankin ”kreivin ajaksi” Pietari Brahe oli talousmies, jo toisaalla selviteltiin miten hän osti veronkanto-oikeuden koko Pohjois- ja Itä-Suomen alueelta lainaamalla rahaa ainaista rahapulaa potevalle Ruotsin hallitukselle. Tämä Kajaanin vapaaherrakunta oli tavallaan valtio valtiossa, Pietari Brahe touhusi täällä omine veronkantajineen, hoiteli koko rajaseudun puolustusjärjestelyt, rakensi Kajaanin linnan, perusti pari uutta kaupunkia jne. Ostaessaan koko tämän alueen veronkanto-oikeuden kymmeneksi vuodeksi hän ei tehnyt mitään tyhmiä kauppvoja. Jokainen taaleri, minkä hän antoi etukäteen kruunun pussiin, toi palatessaan ainakin toisen taalerin ellei parikin hänen omaan pussiinsa. Hänen veronkantajansa pitivät huolen, ettei kukaan täällä asuvista jäänyt pois veroluetteloista, jokaisen oli maksettava veroa.

Sukututkijat kiittävätkin Pietari Brahea tarkkojen veronkantoluetteloiden aikaansaamisesta, niistä löytyy varmasti kaikki alueella asuneet. Ja vaikka ehkä surkuttelemmekin heidän raskaita verojaan, on samalla todettava, että ellei Pietari olisi teettänyt niin tarkkoja kantoluetteloita, emme mekään tietäisi oman sukumme Iisalmissa ja sen lähiympäristössä asuneista sukumme jäsenistä juuri mitään. Niin kuin jo Niilo Nilssinpojan, siis vanhan kantatalon asukkaiden selvittelyssä totesimme, sai vuonna 1664 talon isännyyden Paavo Nilssinpoika. Heti ensimmäisessä Pietari Brahen teettämässä veronkantoluettelossa, siis vuodelta 1671 mainitaan hänen lisäksi talossa asuvan Antti, Niilo ja Pekka Nilssinpojat. Näistä Antti mainitaan veroluetteloissa neljänä, muut kolmena vuotena, jonka jälkeen he katoavat veronkantoluetteloista. Samalla tavalla mainitaan vuotena 1672 Pajujärven kylässä ensikerran

Matti Pedikäinen, jolloin hän maksaa yhden aikuisen henkiveron. Vuonna 1673 hänelle on merkitty yksi lehmä, mutta vain yksi henkivero, samoin vuosina 1674-1675 jolloin hän katoaa lopullisesti veronkantoluetteloista. Myös vuonna 1674 merkitään Kasurilan kylän asukkaaksi Matti Pedikäin-niminen renki yhdellä aikuisen henkiverolla. Vuonna 1675 hän saa nimekseen Pietiläinen. Tämä nimien miltei samankaltaisuus aiheuttaa useinkin jatkuvaa päänvaivaa, selvittely edellyttää pitkiä tutkimuksia eteen ja taaksepäin, aina 1650 luvulta 1700 luvulle asti. Asiaa ei selvittänyt laisinkaan se, että vuonna 1658 tulee Karaslahden kylään Per Pöxäselle yhtiömies nimeltä Sigfrd Pedikäinen, Vuonna 1672 mies osoittautuu Pietiläiseksi ja Kasurilan Matti onkin hänen poikansa.

Lisää yllätyksiä oli kuitenkin tulossa, vuonna 1673 merkitään lialmen kylään Lauri Pedikäinen ja Nils Larsson Piedikäinen, molemmille merkittiin yhden aikuisen henkivero. Missään aikaisemmassa veronkantoluettelossa ei tämän nimisiä miehiä mainita, eikä Nils Larssonkaan pysy ko. luettelossa kuin vuoteen 1676 saakka, silloin hän häviää yhtä salaperäisesti kuin tulikin, Laurin kohdalla sen sijaan merkinnät jatkuvat. Mutta tämä ei vielä riittänyt, vuosina 1674 – 1675 merkitään Lampaanjärven kylään Nils Pedikäinen-niminen mies, hän maksaa yhden aikuisen henkiveron, eikä mitään muuta, häviää jälkiä jättämättä ja ilmoittamatta uutta osoitettaan. Kun vielä mainitaan Sulkavan kylään vuonna 1672 merkitty loinen Henrik Pietikäinen, jolla on jo samanniminen kaveri kahden henkiveron maksajana samalla Sulkavan kylällä, alkaakin olla aika kysyä, ketä olivat nämä miehet? Vastauksen saaminen ei ole aivan yksinkertaista, se vaatii hiukan perustelua.

PEDHIKEIN – PIETIKÄINEN

Ei nimi miestä pilaa ellei mies nimeä. Tämä vanha sanonta pitänee edelleen paikkansa. Seuratessaan suvun esi-isien vaiheita kautta vuosisatojen kiinnittää huomiota väkisinkin mitä erilaisimpiin sukunimemme kirjoitustapoihin. Joskus, kun sen tapasi aivan tuntemattomassa muodossa, tuntui ihmeelliseltä että sukunimemme on kuitenkin sentään pysynyt suhteellisen muuttumattomana. Onhan hyvinkin monen suvun sukunimi ”vääntynyt” alkuperäisestä hyvinkin paljon vieraampaan muotoon. Jotkut meidänkin sukumme jäsenet ovat ottaneet joko oma-aloitteisesti tai toisten antamana aivan vieraan sukunimen omakseen ja hylänneet vanhan, isiltä perityn nimensä.

Alkuperäisempiä sukunimemme kirjoitusmuotoja ovat jo aikaisemmin mainitut Juvan Koikkalan neljänneskunnan veronkantoluetteloissa 1540-luvulla esiintyneet muodot. Silloin nimi on usein kirjoitettu muotoon pedsikäinen tai pedickein, hyvin usein se on myös muodossa petickein, tämä nimimuoto on hyvin usein juuri Pohjois-Savon sukuhaaran sukunimenä, kun taas Juvan sukuhaaran nimimuoto on yksikertaisempi: pedikein.

Kun tarkastelemme nimien kirjoitustyylin vaihtumista, on muistettava ett kirjurit jotka laativat veronkantoluettelot, olivat useinkin ummikko-Ruotsalaisia. He eivät tunteneet savolaisen sukunimen käyttöä, koska sukunimeä ei käytetty juuri muualla valtakunnan alueella. Sen lisäksi savolaisten sukunimet olivat usein vaikeasti lausuttavia, nimenomaan vierasmaalaisen oli ja lienee vieläkin melko

vaikeaa lausua esim. Pietikäinen, puhumattakaan sellaisista nimistä kuin Lapveteläinen ym. Myöskin kirjoittaminen oli yhtä vaikeaa eikä näin ollen sovi ihmetellä jos tapaamme omankin sukunimen kirjoitettuna mitä moninaisimpiin muotoihin, aina sen mukaan miten kirjuri oli sen ymmärtänyt.

Jos lueteltaisiin kaikki ne muodot, joita kirjurit ovat 1500 ja 1600 luvuilla nimeä kirjoittaessaan käyttäneet, tulisi siitä epäilemättä useamman sivun pituinen luettelo. Siksi mainitsenkin vain harvinaisemmat muodot, joita olen tavannut selaillessani veronkanto- ja käräjäpöytäkirjoja näiden 400 vuoden ajalta.

Edellä jo mainitsin, että 1540-luvun yleisin muoto oli petickein, aloitus pienellä kirjaimella ja loppu hyvinkin epämääräisesti, pietickeine, pietickeinenu. Joskus petiken ja pethikein. Yleisin ja useimmin käytetty nimenkirjoitustyyli oli myöhemmin 1500-luvulla Petikein, toiselle sijalle nousee ehkä muoto Pedicgein tai Pedichein. Kun vuonna 1590 kirjuri kirjoitti kirkon kymmenysluetteloon nimen pedegein, tuotti se melko lailla arvailuja oliko kyseessä Pietikäisten sukuun kuuluva Nils, se oli hänen etunimensä vai joku muu uusi sukunimi joka nyt ensi kerran merkittiin veroluetteloon. Yhtä paljon tuotti vaivaa 1605 tehty manttaaliveron parseelliluettelo, sen laatinut kirjuri kun oli tulkinnut nimen muotoon Pietukein. Vaikka nimi kirjoitettiin oikeaan tai lähes oikeaan muotoonsa on kirjoitus usein melko vaikeasti luettavaa siksi, että kirjaimet ovat niin epämääräisiä että ne voi tulkita melkein miksi tahansa. Ennekuin oppi nimikirjoituksen oikein lukemaan oli opittava ymmärtämään kunkin kirjaimen erilainen kirjoittamistapa. On nimittäin miltei mahdoton sanoa onko joku kirjain e tai a tai o tai jotakin siltä väliltä. Samoin t-kirjaimen kirjoitustapa antaa monesti ajattelemisen aihetta, sen poikkiviiva oli tuntematon käsite hyvin monelle kirjurille vielä 1600-luvullakin. 1500-luvulla monet kirjurit merkitsivät poikkiviivan silloin kun halusivat että kirjain luettaisiin l-kirjaimeksi. Ehkä suurin erehtymisen mahdollisuus on kuitenkin k-kirjaimessa. Vaikka k-kirjaimen ja l-kirjaimen väli onkin nykyisessä kirjoituksessa täysin erotettavissa ei se sitä ollut 1500 eikä vielä 1600 luvullakaan. Silloin k-kirjaimen erotti l-kirjaimesta hyvin olematon vahvennus kirjaimen yläpäässä tai että sen kupeeseen oikealle oli tehty pienen pieni mutka. Juuri Pietiläinen ja Pietikäinen nimet kirjoitettiin niin samalla tavalla että kesti kauan ennen kuin oppi ymmärtämään kumpaisestako nimestä on milloinkin kyse. Mainittakoon että sukunimet erotetaan jo 1540-luvulla toisistaan. Ne eivät ole olleet yhteisenä sukunimenä muussa tapauksessa kuin milloin kirjurit ovat ne erehdyksessä sellaiseksi kirjoittaneet. Pietiläinen esiintyy eri sukunimenä samoin Pentikäinen ja Pietikäinen jo 1540 luvulla. Myöhäisin sukunimien sotkeentuminen sattui 1971 jolloin sukuseuramme johtokuntaan kuului Teuvo Pietiläinen. Kun sukuseura sitten rekisteröitiin, muutti rekisterinpitäjä hänen sukunimensä enempiä kyselemättä Pietikäiseksi. Huvittavin, vaikkakaan ei toivottu sukunimen sotkeminen lienee se kun Pielaveden kirkonkirjoissa 1700-luvun lopulla merkittiin erään esi-isämme lapset kastettaessa aina erinimisen isän lapsiksi, kun lapsia oli kaikkiaan kuusi, oli siinä selvittelemistä, kuka oikea isä loppujen lopuksi on. Sukunimen kirjoitusvirhe oli vain kastekirjassa, lastenkirjasta toki selvisi, että oikea isä oli Pietikäinen ja näin saatiin asia selvitettyksi siitäkin huolimatta, että kastekirjaan oli isäksi merkitty Piekäinen, Pekäine, Petäinen, kerran Rekäine ja jopa Pitkäine.

Niin kuin edellä mainitsin on aivan mahdoton selvittää sukunimen kaikkia kirjoitusvivahteita, kuitenkin vielä haluaisin kiinnittää huomiota jo historiallisessa osassa mainitsemani seikkaan, jolloin vierasta

sukunimeä käyttävä henkilö merkitään vanahan sukutalon veronmaksajaksi silloin kun omaan sukuun kuuluvaa , veronmaksuun pystyvää miestä ei ole. Tämä sotkee helposti talojen omistussuhteita, sillä mitenkäpä muuten voisi asian selittää kuin että aikaisemmin taloa hallinnut suku on hävinnyt sukupuuttoon silloin kun talo merkitään aikaisemmin siihen kuulumattoman nimiin. Näin ei aina ole, sillä verottaja merkitsi talon mielellään jonkin sellaisen nimiin, joka todella näytti pystyvän sen verot maksamaan. Näin tuli vävyistä ja joskus leskien uusista aviomiehistä väliaikaisesti talonomistajia. Mutta varsinaista omistusoikeutta se ei asianomaiseen taloon antanut ellei mitään virallisia maakauppoja tehty. Tällaisissa tapauksissa ei ole kysymys varsinaisesti nimen väärennyksestä vaan ainoastaan verottajan ratkaisusta löytää luotettava veronmaksaja asianomaisen arviokunnan veroille.

LUOTTAMUSTOIMISSA

Kuninkaan edustaja ja korkeimman hallintovallan käyttäjä oli Savonlinnan linnaläänissä linnanvouti. Hänen apulaisenaan oli Maavouti, jonka tehtävänä oli kerätä verot ja istua käräjiä sekä valvoa veronkantoa ja kaikenpuolista laillisuutta. Hänellä oli apulaisena Maasihteeri, hän lienee hoitanut kaikenlaiset kirjurin tehtävät ja laatinut myös veronkantoluettelot. Jokaisessa neljänneskunnassa oli ns. neljänneskuntamies, joka keräsi veroparseelit kaikilta kymmenkuntamiehiltä joita oli jokaisessa kymmenkunnassa. Oikeusviranomaisiin luettiin pitäjäntuomarit ja näiden apuna käräjillä istui lautamiehet. He olivat luotettavia ja hyvämaineisia rahvaanmiehiä, kaksitoista miestä kerrallaan. Pitäjän virkamiehiä olivat myöskin maakunnissa asuvat nimismiehet, länsmannit, heidän luonaan istuttiin tavallisesti käräjät ja ne olivat verojen kokoamispaikkoja sekä ylempien virkamiesten yöpymispaikkoja.

Niin kuin edellä mainittiin oli jokaiseen neljänneskuntaan asetettu kaksitoista lautamiestä, jotka olivat myös tarkastusmiehinä silloin kun talonpoikien kaskien kokoja ja niittyjen laajuutta arvioitiin. Tällaisessa luottamustoimessa tapaamme jo vuonna 1564 Nils Pietikäisen, silloin hänet mainitaan erästä maariitaa ratkottaessa syynimiehenä, samassa asiassa mainitaan toisena syynimiehenä Lars Bendiikken niminen mies, hän saattaa olla Vaaraslahden Lauri Pietikäinen, vaikka nimi on kirjoitettu outoon muotoon. Myös syytettyjen penkki näyttää olleen esi-isillemme tuttu. Vuonna 1551 ja 1561 sakoteltiin Nils Pietikäistä kyytivelvollisuuden laiminlyömisen takia, oli melko yleistä että talonpojat kieltäytyivät pitkistä, usein jopa Viipuriin asti ulottuvista kyyti ym. Matkoista. Vuonna 1568 mainitaan Nils jälleen yhdessä Thomas Silvennoisen kanssa käräjillä, miehiä syytettiin siitä etteivät he olleet kutsuneet arviomiehiä tarkastamaan kaskiensa kokoa. Jutusta selvittiin 2 mk sakoilla, vaarallisempaa oli jos kaskesi luvatta kuninkaan maita. Tästäkin sai molemmat edellä mainitut rapsut, sakkoja 4 mk miestä kohti, joten juttu tuli kummallekin maksamaan 6 mk. Uskaltaisinkin väittää, että miehet olivat appi ja vävy, jolle oli rakennettu talo ja raivattu kaski, pahaksi onneksi vain kuninkaan maalle. Vuonna 1573 Nils oli jälleen lautamiehenä, mutta jo 1581 hänet tavataan kantajana asiassa, johon oli syyllystynyt Pekka ja Paavo Rytönen. He olivat omineet Nikun maita ja kun omistaja meni kyselemään miten mokoma oli mahdollista, kumautti Pekka neljä mustelmaa Nikun naamatauluun. Oikeudessa Rytönen sai pahoinpitelystä 8 mk sakot ja korvauksia luvattomasta Nikun maan kaskeamisesta 13 mk 2 äyriä ja 16 penniä. Myös Pekka mainitaan muutaman kerran lautamiehenä, hänhän oli Nilssin veli ja asui samaa taloa 1500-luvun loppupuolella Kiuruveden Sulkavalla. Nils eli tavallisemmin Niku näyttää olleen kysytty lautamies, hänet mainitaan käräjillä ainakin vuosina 1590, 1592 ja 1603 – 1604.

Myös myöhempinä aikoina tavataan sukumme edustajia lautamiehinä sekä syytettyinä. Olen hakemalla hakenut jotakin suurempaan juttuun sekaantunutta sukumme edustajaa mutta en ole löytänyt. Näyttää siltä että esi-isämme olivat melkotavalla lainkuuliaista väkeä, pieniin tappeluihin he näyttävät kyllä olevan valmiita, mutta mitään suurempaa rikosta ei koko 1500 luvulla eikä 1600-luvun puoleenväliin mennessä heidän tekemäkseen ole käräjapöytäkirjoista silmiini sattunut.

Lyhennelmä Toivo Pietikäisen kokoamasta ja julkaisukuntoon saattamasta kirjasta: PIETIKÄISTEN SUKUHISTORIA, Ylä-Savon sukuhaara, 1979.